

Teikning i hundre år

Kan henda er vi her i landet minst like gode til å teikna som å gå på ski? I alle høve vil vi gjerne tru det. Og kan henda er det sant.

TEIKNING

ARVID BRYNE

I verda til teiknarane gjev det minst like mykje prestisje for Finn Graff å teikna Brad Pitt, Karl Rove og Newt Gingrich for det prestisjefulle magasinet The New Yorker som den Martin Johnsrud Sundby fekk av å vinna alle dei fantastiske sigrane i vinter.

No heng Graff på veggen i Rådhusgata i Oslo saman med eit sekstials andre norske kunstnarar i ei jubileumsutstilling som markerer 100-årsjubileet til Tegner forbundet. Nokre er for lengst avlidne, mens andre er i full verksamhet. På lista finn vi Kjell Aukrust, Håkon Bleken, Hans Normann Dahl, Siri Dokken, Thorbjørn Egner, Lars Fiske, Gösta Hammarlund, Kim Hiorthøy, Per Krogh og Steffen Kverneland, berre for å nemna eit fatal.

STORE I UTLANDET

Norske teiknarar har markert seg internasjonalt. Tidleg i føre hundreåret gjorde Olaf Gulbransson karriere i Tyskland, der han vart leiande teiknar i Simplicissimus, det fremste satiriske vekebladet i Europa. Ragnvald Blix var minst like stor i Danmark, Sverige og Noreg. Under krigen, då han teikna for Göteborgs Handels & Sjøfartstidning, måtte han ta namnet Stig Höök for å hindra represilar mot familien i Noreg. Og dei to fyrtene krigsåra fekk han forbod mot å teikna Hitler

og Mussolini for ikkje å hamna i diplomatisk slagsmål med tyskarar og italienskarar. Men då krigslukka snudde etter Stalingrad, var dei to på plass att.

Til stades då forbundet vart skipa, var åtte teiknarar. I 1932 var talet på medlemer stige til 32. I dag er det 538 i eit veldrive forbund med det flottaste medlemsbladet i landet, Numer, som kjem med fire utgåver i året. Fyrste nummer kom i 1917. I 1920 kom nummer fire, som vart det siste på 66 år. Oscar Reynert Olsen og Hans Normann Dahl vekte Numer frå tornerosesvevnen. Takka vere bibliotekvederlag, Statens illustrasjonsfond, utstillingsvederlag og garantert minsteintekt har dei økonomiske tilhøva for teiknarar vorte radikalt betre.

IKKJE FINT NOK

Å vera teiknar var ikkje like fint som å vera målar eller bilethoggar. I 1938 bad Tegner forbundet Nasjonalgalleriet om å skipa ein eigen innkjøpskomité for teikning og grafikk. Forslaget vart avslått. I 1980 vart teikning representert på Haustutstillinga som eigen fagkategori. Fyrst i 1998 gjorde Nasjonalgalleriet sitt fyrste innkjøp av teikneseriar. Det var Steffen Kvernelands *Illustrerte klassikere* som hamna på kunstmuseum.

Mellom dei 538 medlemene i dag finn vi avisteiknarar (som ikkje aukar i mengd), illustratørar av ymse slag, reine kunstteiknarar og reklameteiknarar.

PRESSEN TILBAKE TIL UTØYA — 4.10.2011 *Ragnvald Blix*

Å vera teiknar var ikkje like fint som å vera målar eller bilethoggar.

Før i tida var karikaturteiknarar ei eiga gruppe. Korkje Finn Graff eller andre av dei som teiknar no, vedgår at dei vil kalla seg det, men ser dei ei kraftig hake, ein stor nose eller nasebor som mest peikar fram og opp, vert det eit kjenneteikn på Carl I. Hagen. Vi hugsar godt korleis Roar Hagen i VG teikna Gro. Felles for alle som vert teikna, er at dei heller

vil vera karikerte enn gløymde.

Avisteikningar må sjåast i samanheng med den kraftige framveksten av avisar i siste halvparten av 1800-talet. Det var likevel dei såkalla «vittigheitsblada» som mest nyttja teikningar.

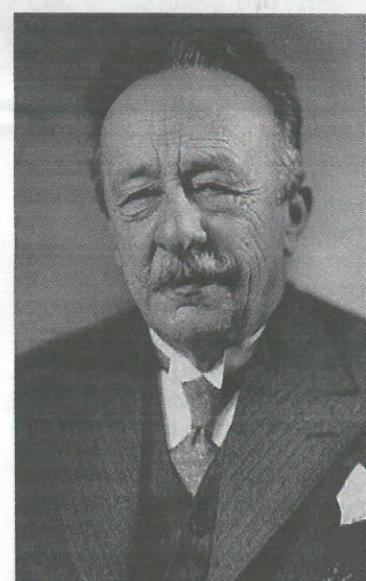
Christian Krohg byrja teikna i gamle Verdens Gang i 1890-åra, som eit sideprodukt av dei skrivne portretta. Han intervjuar Ragnvald Blix, som sa:

«For at være en god Karikaturtegner maa man være kold som Is lige ovenfor alle Meninger og Personer. Sympatier eller Antipatier eksisterer ikke. Fremfor alt ingen Respekt for Autoriteter, Traditioner eller noget som helst i Himlen, ikke engang for noget i Helvete.»

Eg hadde glede av å vera kollega med Hammarlund i Dagbladet eit par tiår. Han var sterkt usamtid i det synet Blix gjorde seg til talmann for. I den grad han hadde noko førebilete, var det Olaf Gulbransson, som ifølgje Kverneland/Fiske kunne knekkja hasselnøtter mellom rumpeballane, men som òg hadde den sartaste streken.

Ein ettermiddag sat Hammarlund og eg saman med Pedro (Salo Grenning) frå VG og Ulf Aas frå Aftenposten på Bibliotekbaren i Oslo. Då Hammarlund måtte ut i tur, sa Ulf Aas til meg:

— Skilnaden på Pedro og meg og Gösta er at vi teiknar frå ollogen og ut, medan han teiknar frå hjarta og ut.

Gloria in excelsis

Snedrev over bræns vidder, –
snespurv, snespurv, lys og glad,
ørfin sommerfuglekvidder, –
vet ikke hvorhen, hvorfra, –
leker, løfter sig og letter,
flagrer bort og stilner av, –
klarinetter, klarinetter
i det store Gloria. –

Og bækken han lytter og fanger det ind,
og vindene slynger det høit op i veiret,
og fjeldene toner, og bræhallens svære
skinnende orgel bruser mot tind:
«Lover den Herre med ære!» –

THEODOR CASPARI

Jan Erik Vold og Vigdis Ystad skriv kvar veke om norske dikt dei set pris på.

Det finst diktarar som var store i samtid si, men som i dag ikkje blir nemnde i litteraturhistoria. Eit slike namn er Theodor Caspari (1853–1948) – den store fjelldiktaren i førra hundreåret. Om han er gløymd i dag, lever dikta hans likevel sine «skuggeliv». Eg skal fortelje ei soge om Caspari:

Som tenåring gjekk eg på fjellet på Hægeland – ofte hadde eg ei lita bok med meg: ein antologi med dikt til fjell og vidde. Casparis «Gloria in excelsis» fann eg høveleg for opplesing då eg nådde varden på ein fjelltopp. Tittelen kjenner vi att: «Ære vere Gud i det høgste» – diktet gjev att den ekstatiske opplevinga det er å nå ein høg fjelltind, med utsyn til alle sider, og kjenne suget ned floget til det kvasse fjellet – som bruset i eit barokkorgel. I alle fall kan fjellet te seg slike hjå eit ungts sinn.

Lagnaden førde meg til Oslo og mange år med diktanalysar ved universitetet i byen. Eg las bøker på bøker om lyrikk, men Caspari var ikkje nemnd med eitt ord. Han er eit ikkje-namn i norsk lyriksøge. Ved eit reint tilfelle kom eg over diktet att på nettet. Fjellminna frå ungdomen strøymde på.

Kven var Theodor Caspari? Far hans var den jødiskfødde tyske teologiprofessoren Carl Paul Caspari. Theodor var lærar ved Oslo Katedralskole frå 1890 til 1922. Ein

djupt konservativ mann, blir han kalla. Debutsamlinga *Polemiske Sonetter* (1880) inneholdt niddikt mot alt han såg på som dekadanse i samtid – særleg Ibsen og realistisk litteratur. Han gav ut ei rad skildringar og dikt om ferdar i den norske fjellheimen. Og helst nyttar han det lange formatet: «En blåsvart kjempehær av vind og takker, / et yr av svære strie jotunnakker» – heiter det patosflyt i «Hilsen til Jotunheimen». Diktet durar i veg i same stil over mange sider.

Men Caspari vitnar om korleis smaksdomane brått kan snu. Søkjer du namnet opp på internett, er det ikkje måte på kor mange treff du får. Caspari er enno ein folkekjær diktar. Diktet «Stå vakt om naturen», skrive lenge før ordet miljøvern var skapt, har i dag fått fornøya aktualitet, og i 2012 kom det ut ein biografi om mannen.

Ordet «skuggeliv» om Caspari er altså ikkje heilt sant. Utanfor den offisielle lyrikk-kanonen er Caspari enno eit levande namn. «Skuggar» er ikkje nett det du tenkjer på når du les Caspari, som det går fram av «Gloria in excelsis». Dette bør redaktørar av lyrikantologiar ta til etterretning. Før Caspari inn att i antologiane!

RONNY SPAANS

Ronny Spaans er litteraturvitjar og vikarierer i diktspalta denne veka.